MA: Capa Dunaújvárosban

KIÁLLÍTÁS Robert Capa-kiállítást rendez a Nemzeti Múzeum a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézetben. A tárlat anyaga abból a kollekcióból készült, amelyet másfél éve a kulturális kormányzat kiemelt céltámogatásával a Nemzeti Múzeum megvásárolt. A megnyitó este hat órakor lesz. » **Kortárs Művészeti Intézet**

Él még a szekunda

A diáknyelv feltérképezésében viszonylag kevés nyelvész exponálta magát az elmúlt évtizedekben. Pedig a diákoké az egyik leggyorsabban változó csoportnyelv: követi a köznyelvi alakulásokat, mindemellett ezoterikus, a kívülállók számára sokszor nehezen érthető.

Csider István Zoltán

A diáknyelv gyorsan változik, de az állandóság jegyei is megfigyelhetők Fotó: Kurucz Árpád

A lenyó leckét jelent, a hattyú az elégséges osztályzat szinonimája, a zsebdünnyögő pedig a mobiltelefoné. Ezt *Vasné Tóth Kornélia* kötetéből, az Élő diáknyelv – Két város, húsz év tükrében című munkából tudom, amely nemrég jelent meg a Novum Verlag gondozásában, s amely az eddigi, hasonló jellegű publikációk számbavétele, a terminológiai viták tárgyalása és a diáknyelvben végbemenő változások-állandóságok leírása mellett két vizsgálatra épül. Az elsőt 1987-ben végezte a nyelvész Sárbogárdon, a Petőfi Sándor Gimnáziumban, a másikat pedig Érden rögzítette, még könyvtárosként, mintegy húsz évvel az első gyűjtés után, a 2007–2008-as tanévben.

A korábbi, mintegy 900 szavas gyűjtemény készítése során minden évfolyamból 25 diákot kért meg a „kérdőív" kitöltésére, az anyagot aztán szótárrá szerkesztette. Már akkor arra törekedett, hogy a szófaji, stílusminősítési, jelentésmegadásra irányuló kutatás mellett többszempontú, alak- és jelentéstani vizsgálat alá is vesse a kifejezéseket. – Nagyon sokféle módon próbálták már a diáknyelvet gyűjteni, akár élőszóban is – de odaállni a diákok mögé, és figyelni, egymás között hogyan beszélnek: nem reális gyűjtési mód – indokolja a közvetett metódust a nyelvész. A vizsgálat anonimitása biztosította, hogy a diákok gátlások nélkül írják le saját kifejezéseiket.

A nagyon trágár kifejezések nem kaptak helyet a jegyzékben. – Tudom, hogy ezek is a diáknyelv részei. Az én célom viszont az ilyen kiadványokkal és általában a diáknyelvi kutatásokkal az, hogy a nyelvi szegényedéssel, posványosodással, a rengeteg töltelékszó használatával szemben azt mutassam meg a diákoknak és persze a felnőtteknek is, hogy milyen ötletes, leleményes, mennyire gazdag ez a csoportnyelv – állítja. A diáknyelv a maga szóösszevonásaival, képzéseivel, torzításaival, szinonimaalkotásaival olyan kifejezéseket hozhat létre, amelyek akár a köznyelvi szókincset is gazdagíthatják. Ha úgy tetszik: mintául szolgálhatnak.

Az első diáknyelvi szótárat 1898-ban készítette *Dobos Károly,* ő még az argó részeként tárgyalta ezt a csoportnyelvet, amely akkoriban a mainál is durvább volt, más okok mellett éppen a köznyelvtől való intenzív elkülönülési igény miatt. Ma már másféle megközelítéssel élnek a nyelvészek: a diáknyelven főleg az iskolai élettel kapcsolatos szavak tömegét értik. Ahogy a húsz év előtti sárbogárdi, úgy a mostani, Érden végzett vizsgálat is főleg ezekre kérdezett rá. A korábbi, 125 szavas jegyzéket 200-asra bővítette a kutató, az elavulttá vált kifejezéseket (KISZ-gyűlés, matrózblúz stb.) kihagyta. Helyet kaptak viszont a listán a ma már gyakran használt, például a mobilkommunikációval, informatikával kapcsolatos szakszókincs elemei, az orosz nyelvből beszivárgó kifejezéseket pedig felváltották az angolból, illetve a németből érkező szavak.

– A diákoké az egyik leggyorsabban változó nyelv, követi a köznyelvi mozgásokat, változásokat – mondja a nyelvész, aki a két település diáknyelvének diakron és szinkron jelenségeire volt igazán kíváncsi, vagyis: mennyi a változás és az állandóság e csoportnyelvben. Mindkettő megfigyelhető ugyanis. Az elégtelen osztályzatra például húsz év elteltével is szinte ugyanazokat a szavakat adták meg a diákok, a szokásosnak mondható cerka, dugó, karó mellett él még az archaikus szekunda is. De ugyanez tapasztalható a más munkáját másolókra, a buktatásra, az osztályfőnökre, az elsősökre, a buta tanulókra használt szavakkal kapcsolatban is. Éles regionális különbségeket nem igazán lehet kimutatni: nagyjából ugyanúgy beszélnek a srácok Záhonyban, mint mondjuk Sopronban.

– A diáknyelvnek nincs saját nyelvtana, és elmondható, hogy alapvetően a diákok is a standard köznyelvet használják – kifelé. Egymás között, a saját csoportjukban azonban inkább a saját szavaikat alkalmazzák. A diáknyelv ugyan nem magánügy, a diákok egy része mégsem szívesen osztja meg csoportnyelvének darabjait a felnőttekkel. Talán ezért is van, hogy nem jelenik meg sok publikáció ebben a témában – mondja Vasné Tóth Kornélia, aki szerint azért érdemes volna elvégezni egy országos körű, szisztematikus vizsgálatot. Egyszer talán arra is sor kerül.

● **Így is mondják: csumpedli – rosszul öltözött személy; dzsuké – oké; divatosan duzzadt, gépsonka – kövér; szabadsáv – osztályon kívüli foglalkozás; mandarin, sakál – osztályfőnök; shangli – portás; sintér – szigorú tanár; gogyi – közepes osztályzat; majdnem zsír – jó osztályzat; Magyar Harvard – szakiskola; spagyi, écsanya – anya; sirodalom – irodalom; kandesz – büdös; hernyó – számítógép; föcilabda – földgömb; DNS-csere – csók; csöves – takarító; csajszibarack – nő; csicska – gondnok; csíra – harmadikos; dzsalla – igazgató, duló – magas; fegyőr – hetes; osztzsé – osztálypénz, racsek – radír; zsika – félelem; zsírhordozó – fül; gyök – buta; cella, zártosztály – iskola.**

Kilépni az ismeretlenségből

Beszélgetés Rofusz Kinga illusztrátorral

Az Év illusztrátora díjat vehette át a budapesti könyvfesztiválon az Irijámról és Jonibéről, vagyis a halkirálynőről és madárkirályról szóló mese rajzaiért az 1970-ben született Rofusz Kinga. A szakmai megbecsülésről és a képek erejéről beszélgettünk.

Papp Sándor Zsigmond

– Talán a gyerekkönyv az egyetlen műfaj, ahol az illusztrátorok munkája egyenrangú az íróéval. Miért nem lehet ez így a felnőtt irodalommal? Miért koptak ki a regényekből a kísérő rajzok?

– Nehéz kérdés. Talán azért, mert nálunk a könyv elsősorban szövegközpontú. Még az illusztráltak is. Sokkal nagyobb hangsúlyt kap a szöveg, a kép sok esetben szinte csak mellékes kísérő. Mostanában kezd ez kicsit megváltozni. Végre! Hiszen egy illusztrált könyv akkor igazán szép és harmonikus, ha a szöveg és az illusztráció egyenrangú, ezzel erősíti egymást. Szeretem, ha egy könyv annyira szép, hogy hívogat, fogjam meg, nyissam ki és olvassam el. Egyébként jelennek meg illusztrált felnőtt könyvek is, legutóbb egy Weöres-kötetet vettem meg magamnak Keresztes Dóra illusztrációival. Nagyon szép könyv.

– Schein Gábor meséjéhez készült rajzaival nyerte el az Év illusztrátora címet. Milyen egy jól illusztrálható mese?

– A sors ajándéka, hogy ez a mese megtalált engem. Szeretem azt a mitikus, kicsit misztikus, szürreális világot, amelyet ez a verses mese megjelenít. Különleges atmoszférája van, amely közel áll az én világomhoz. De a rajzok kiindulópontja természetesen a szöveg marad. Ugyanakkor egy illusztráció akkor lesz igazán izgalmas és akkor lesz létjogosultsága, ha nemcsak másolja a szöveget, hanem hozzáteszi az illusztrátor megfogalmazását is.

– Ebben az agyonvizualizált világban, ahol a képzeletet egyre jobban tompítják a készen kapott képek és filmek, mi lehet a szerepe az illusztrációnak?

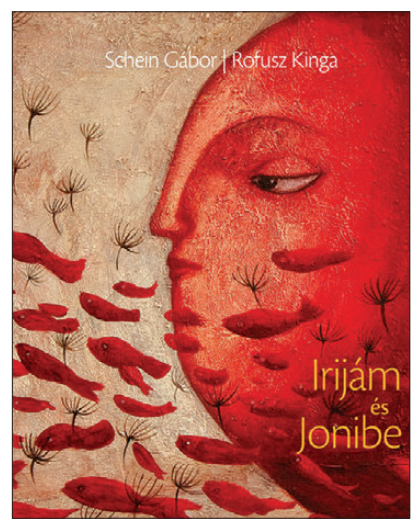
– Nagyon nagy szerepük van. Csak fontos, hogy a gyerekek kezébe igényes könyvek kerüljenek. Hogy egyáltalán könyvek kerüljenek a kezükbe. Nagy különbség van egy olyan gyermek között, aki pici korától a televízió hatása alatt nő föl és aközött, aki nagyon sokáig nem is tudja, hogy mire van az a nagy doboz valójában. Az, hogy milyen lesz az elkövetkező évek képi kultúrája, mennyire lesz igényes vagy sem, és milyen hatást tud majd gyakorolni a környezetünkre, az nagyban függ attól, hogy milyen minőségű könyvek kerülnek a gyermekeink kezébe.

– Az elektronikus könyvek már megjelentek a piacon. Nem tart attól, hogy a szépen rajzolt gyerekkönyveket is kiválthatja idővel az elektronikus forma?

– Nem hiszem, hogy ez bekövetkezhet. Én a mai napig képtelen vagyok hosszabb szöveget a monitorról olvasni. Ráadásul nekem a könyv, akárcsak másnak, mint tárgy is nagyon fontos. Ebben reménykedem.

– Ha épp nem kapnak díjat vagy nem rendeznek kiállítást, alig beszélnek az illusztrátorokról. Hogyan látja: nőtt vagy csökkent az elmúlt években a szakma presztízse? Vagy kicsit még mindig mostohagyerekei a könyvszakmának?

– Az utóbbi években, azt hiszem, történt előrelépés ezen a téren, köszönhetően a Magyar Illusztrátorok Társaságának, a Gyermekkönyvszerzők és Illusztrátorok Egyesületének és azoknak a kiadóknak, amelyek igényes, magas művészi színvonalú gyermekkönyveket adnak ki. De azért még mindig messze vagyunk attól, ahogyan külföldön megbecsülik az illusztrátorokat. Például ismertség tekintetében. Külföldön arra is energiát fordítanak, hogy a legjobb illusztrátorokat megismerjék az olvasók. Kíváncsi lennék, ha itthon valakinek fel kellene sorolnia néhányat, akkor hogyan boldogulna. Persze, az elmúlt tizenöt év mégsem múlt el nyomtalanul: a legjobbak itt is kezdenek már kilépni az ismeretlenségből. Főként a kiadók tesznek ezért. De még a folyamat elején járunk.

HIRDETÉS

RÓMEÓ és JÚLIA

CINE Maestro
THE ROYAL OPERA HOUSE
A londoni Királyi Operaház előadásai HD minőségben digitális térbeli hangzással a CINEMA CITY MOZIKBAN
A program fővédnöke: Szinetár Miklós
CINEMA CITY www.cinemaestro.hu
ELLE klasszik rádió 92.1 fidelio Häagen-Dazs Dunántúli Napló KISALFÖLD ÉSZAK